

KÖNYVESPOLC

Széchenyi emlékek nyomában Európában

A *Magyar Emlékekért a Világban Egyesület* több mint félezer oldalas kiadványa három szerző (Deák Piroska, Messik Miklós, Szöllösi Annamária) munkája, megjelenését támogatta a Nemzeti Kulturális Alap.

Az, hogy nagyjaink emlékhelyeit ne csak itthon, hanem a nagyvilágban is megismerjük, nagyszerű ötlet és már igencsak időszerű vállalkozás. Bár voltak már ilyen kezdeményezések korábban is, de korántsem ilyen részletességűek, s a feladat nagyságához képest a kezdeteknél vagyunk, hiszen ha már vagy száz ilyen kötet lenne a kezünkben, akkor se mondhatnánk, hogy a témát kimerítettük. Dr. Kubassek János, a Magyar Földrajzi Múzeum igazgatója írta az előszót, a kulturális útikönyv-irodalom gyöngyszemének nevezték a vállalkozást.

Bár a kötet borítóján Széchenyi István ábrázolásai (portrék és szobrok), és a hozzá kötődő alkotások láthatók, ez azonban voltaképpen megtévesztő, mert nemcsak ő, hanem a Széchenyi-család más tagjai, így a Magyar Nemzeti Múzeumot alapító gr. Széchenyi Ferenc, a változatos életpályát befutó Széchenyi Ödön, vagy a legendás vadász-író Széchenyi Zsigmond, és mások emlékhelyei is szerepelnek benne. Talán érdemes lett volna (ha már ilyen tág a témaválasztás), pl. Széchenyi Zsigmond kapcsán függőlegesen említeni az Európán kívüli emlékhelyeket (Alaska, Afrika, India) is.

Az egyes emlékhelyek esetében (főleg, ahol hosszabb a szöveg), nem válik el jól láthatóan egymástól az emlékhely leírása (bemutatása) és az ahhoz fűződő esemény leírása. Érdemes lett volna az egyes emlékhelyek bemutatásánál megjelölni a legfontosabb, legrészletesebb vonatkozó irodalmat is, mert a kötet végén megadott irodalomjegyzékből nem könnyű „kitotózni”, hogy vajon melyik kötetből származik a közölt információ.

Természetesen egy félezer oldalas kötet minden egyes adatát tüzetesen, aprólékosan végignézni és elemezni nem lehetséges egy ilyen rövid, figyelemfelkeltő ismertetés kapcsán. Így – mintegy szűrőpróba-szerűen – kiválasztottuk a Sátoraljaújhelyre vonatkozó részt: A vármegyeháza dísztermét azért túlzás „hatalmasnak” nevezni. Kazinczy és Kossuth nemcsak megfordultak az épületben, hanem tagjai voltak a vármegye közgyűlésének. Az üléstermet díszítő festmények többsége 1945 óta nincs a falakon, csak Kossuth Lajos és II. Rákóczi Ferenc képét láthatjuk, a főispánok képeit már több mint hat évtizede eltávolították (többségük holléte is ismeretlen).

A Zempléni Kaszinó Széchenyi István pesti kaszinójának mintájára 1831-ben alakult, de eredetileg nem a mai múzeumi épületben kapott helyet. Az épületben Zemplén vármegye megszűnéséig működött a városháza, azután költözött át a vármegyeháza épületébe és a múzeumi elhelyezést megelőzően a szlovák tannyelvű általános iskola működött benne.

De ennek a kötetnek nem is feladata, hogy egy-egy épület teljes építészeti és használati történetét bemutassa, inkább csak azt, mi működik benne most, meg milyen volt a Széchenyiek korában. Egy ilyen nagy vállalkozásban természetesen könnyű hibát találni. Egészében örülhetünk neki, s bár a vállalkozásnak mielőbb folytatása is lenne.

Csorba Csaba

KACZIÁN JÁNOS:

Liszt Ferenc és August Antal barátsága

A zenei világ 2011-ben Liszt Ferenc születésének 200., halálának 125. évfordulójára emlékezett. Az ünnepek nemzetközi csúcspontja október 22., a születésnap volt, amikor a világ hét hangversenytermében, azonos időpontban csendült fel a legnevesebb karmesterek, zenekarok és énekesek előadásában Liszt Krisztus oratóriuma. Egész éven át számos zenei esemény szólt a zseniális zeneszerzőről és zongoravirtuózról. Liszt Ferenc születésének bicentenáriumát ünnepelte a világ. Európa, Magyarország és Szekszárd is. A város programsorozatát – kiállításokkal, előadásokkal, hangversenyekkel – tisztelgett a magyar származású világjáró világlolgára előtt. Ez alkalommal jelent meg a Szekszárd Megyei Jogú Város Önkormányzatának kiadásában Kaczián János: Liszt Ferenc és August Antal barátsága című helytörténeti munkája. Ez a könyv tudományos dokumentuma a megemlékezéseknek.

A kötetben a szerző Liszt Ferenc négy szekszárdi látogatását – 1846. október 13-tól 24-ig, 1865. szeptember 2-től 9-ig, 1870. július 30-tól november 15-ig, 1876. október 21-től 31-ig – idézi fel a hozzáférhető dokumentumanyag teljességének felhasználásával. A téma korábbi feldolgozásai ismertek, melyeket a szerző felsorakoztat. Többen is írtak tanulmányt e négy jelenlétről, elsősorban azt hangsúlyozva, hogy mit jelentettek Szekszárd zenei életében e látogatások. E mű azonban nem erről szól. A látogatások helytörténeti, kulturális és zenei történeti értékét is felmutatva az elsődleges cél a zeneszerző és August Antal báró barátságának megmutatása, kapcsolatuk sajátosságának feltárása.

August Antal politikai értelemben ellentmondásos személyiség volt. Talán legfőbb jellemzője a mindenkori hatalomhoz való lojalitása. Élete során több hivatalt is betölt. Tolna vármegye alispánja a reformkorban, a szabadságharc idején, 1849-től megyei kormánybiztos majd a királyi helytartótanács elnöke. Császárhű szolgálataiért 1853-ban bárói rangot kap. Magánéletét a hűséggel jellemezhetnénk. Hűségese feleségéhez, szerető apja öt gyermekének, és élete végéig hű barátság köti Liszt Ferenchez.

E barátság pontos eredetét nem határozhatjuk meg. Sejtetni engedik a kötetben is felsorakoztatott események, hogy megismerkedésük 1839 előtt történhetett. Kapcsolatuk aztán közel négy évtizedig tartott, egészen August Antal 1878-ban bekövetkezett haláláig. Sőt! Kissé anakronisztikusan azt mondhatjuk, hogy azon túl is, mivel a zeneszerző a család többi tagjával a kapcsolatot sohasem szakította meg.

„Ha Liszt és August barátságának okait, kapcsolatuk mélyebb és rejtett világát akarjuk megismerni, jó volna többet tudni August természetének legfőbb jellemzőiről. Mint ahogy sokat tudhatott a világ Lisztéről” – írja a szerző. Ennek a mélyebb megismerésnek egyik legfőbb akadálya, hogy August Liszthez írt leveleinek csupán csekély számú darabja maradt az utókorra. Így, amit Augustról tudni lehet – elsősorban baráti levelekből, naplórészletekből, emlékezőeszkökből, Liszt és hozzátartozói levélválaszaiból –, azt felsorakoztatja a szerző. Ezekből a dokumentumokból a művészeteket kedvelő, társa-

ságot szerető, Liszt zsenialitását elismerő, őt személyiségében tisztelő egyéniség arcéle bontakozik ki a kötet lapjain. Augusz tevékeny és minden tekintetben segítőkész, biztos támaszként áll a zeneköltő mellett.

E feltétel nélküli segítőkészség több sikon jelenik meg. Országos ügyekben – például az alakuló zeneakadémia és az igazgatói kinevezés körülményeinek eligazításában legfőbb patrónusa, támogatója, tanácsadója és ügyintézője is. Biztos kézzel vezeti be a Mestert a vidéki Magyarország életébe. Meglátogatják a helyi földbirtokosokat, de ellátogatnak a sárközi ünnepekre, s a kápolnai búcsúba is, ahol a szegényebb néprétegekkel és szórakozásaikkal ismerkednek. Olykor tapintatosan eligazítja Liszt Ferenc kínossá vált személyes kapcsolatait. Otthonát felajánlja gondoskodó, tökéletes vendéglátó. Önzetlen barát, aki viszonzást nem kérve és nem várva önmaga mellett még teljes családját is a Mester szolgálatába állítja. E sokrétű tevékenység mellett olyan otthonos nyugalmat biztosít Lisztnek, amellyel képes vonzóvá tenni szekszárdi és budapesti lakását több évtizeden keresztül.

Liszt Ferenc leveleiből egyértelmű, hogy ez a nyugalom, a számára tökéletes baráti légkör vonzza a családdal. Három alkalommal Szekszárdon tölti születésnapját, s több szilveszter estéjét Auguszék budapesti Üri utcai házában. A tanulmányban a zenei génuszt, a virtuóz zongoraművész tájékozott, művelt személyiség, de nagyon is esendő ember. Tele személyes és családi gondokkal, a világ irigyeinek gáncoskodó rosszindulatával. A mindennapok gondjai őt sem kerülik el. Ezek megoldásához természetesen fogadja, kéri a baráti segítő kezet. Fantasztikus munkabírású. Gondos rajtómester. Szereti az ünneplést, szereti a személyét ért rajongást, meghatja a felé áradó szeretet s viszonyozza is, például a szekszárdi dalárda köszöntését zongorajátékával. Augusznak is viszonyozza a tőle kapott barátságot. Békésen teázgat a családdal, négykezes játszik a tizenéves kisasszonyokkal, és Európa-szerzte dícséri a báró szekszárdi borát, s bármerre jár főúri, hercegi udvarokban ajánlja azt. Szekszárdon írja meg egyik talán legismertebb művét, a VIII. Rapszódia és Augusznek ajánlja azt. Szekszárd iránti szeretete jeleként komponálja a Szekszárdi mise című művét.

A tanulmány a két ember kapcsolatának eseményei mellett nagyvonalúan felvázolja a zeneszerző életkörülményeit, családi kapcsolatait, gyermekeihez, élettársaihoz való viszonyát. Betekintést nyerhetünk a XIX. századi Szekszárd és környéke társadalmi, gazdasági és kulturális életébe. Gazdag képet fest a város zenei életéről, mely elsősorban a neves vendég, s az őt kísérő jeles személyiségek révén érdemel figyelmet.

Nagyszámú, sokrétű irodalmi anyag tanulmányozása nyomán született meg a nagy ívű munka, melyet gazdag jegyzetanyag pontosít. Értékét növeli a mellékletben közölt gazdag képanyag és egyéb mellékletek. Dokumentumok Liszt Ferenc és Augusz Antal kortársai és az utókor írásaiból, feljegyzéseiből. Megtalálható kettejük környezetében megjelent személyiségek névjegyzéke, valamint a kötetben szereplő jeles személyiségek névmutatója is. A felhasznált irodalom mellett külön fejezetcím alatt a helytörténeti irodalomjegyzék is olvasható.

A szerző munkáját Husek Rezső (1921–2009) Cziffra-díjas zongoraművész, a szekszárdi Liszt Ferenc Zeneiskola alapító igazgatója, a Liszt Társaság szekszárdi csoportja első elnöke emlékének ajánlotta.

Méry Éva

Balatoni versbibliográfia jelent meg

A tematikus bibliográfiák a tájékozódás, a kutatás egyik legfontosabb forrása, még napjainkban, az internet korában is. Számos témakörben, tudományágban ismerünk bibliográfiákat, ám viszonylag ritka, hogy tematikus versbibliográfia lásson napvilágot. Vasvári Zoltán most közreadott jegyzéke ráadásul nemcsak versbibliográfia, hanem egyben helytörténeti, helyismereti bibliográfia is. A magyar költészet balatoni verseinek teljességéről bibliográfiát adni hatalmas feladat, mert az anyag szinte kimeríthetetlen, és napról napra bővül a repertoár. A szerző bibliográfiájának összeállításánál alapvető szempontnak tartotta, hogy a balatoni költészeti anyag egészéről a kezdetektől, vagyis a XVIII. század végétől napjainkig műfaji és tematikai értelemben is a lehető legátfogóbb képet adhassa. Ennek érdekében arra törekedett, hogy minden korszak, így a klasszicizmus, a romantika, a biedermeier, a reformkor költészet, a ki egyezéstől az első világháború végéig terjedő időszak irodalma, a *Nyugat* alkotóinak művei, a *Nyugat* utáni nemzedékek, a koalíciós évek, az úgynevezett szocialista realizmus legjobb alkotásai, majd az ötvenes évektől napjainkig ívelő időszak minden iskolája, stíluskezdeményezése, értékes egyéni próbálkozásai helyet kapjanak összeállításában.

A könyv három bibliográfiát tartalmaz. Az első 325 költő 975 balatoni versének szerzők szerinti jegyzéke. Vasvári Zoltán a bibliográfia összeállításánál a használhatóságot, a versek minél könnyebb előkereshetőségét tartotta szem előtt. Minden versnek csak egy megjelenését tünteti fel, akkor is, ha több kötetben, vagy folyóiratban is napvilágot látott. Nem törekedett feltétlenül az első megjelenések közlésére, főképp jelentős, nagy költőink esetében, mert rendelkezésre állnak összkiadások, összegyűjtött és válogatott művek, amelyek ma könnyebben hozzáférhetőek, mint az első közlések. A kötetek esetében közöli a kiadó nevét, a kiadás évét és Budapest kivételével a megjelenés helyét. Oldalszámot nem ad meg, arra hivatkozva, hogy a kötetek tartalomjegyzékéből az megállapítható. Folyóiratban való megjelenés esetében közli az oldalszámot is. Néhány esetben – XVIII–XIX. századi szerzők utóljára régen kiadott munkái; fiatal, pályakezdő költők, még nyomtatott publikációk nélkül – internetes hozzáférést ad. Az egyik legjelentősebb balatoni költőnk, a valószínűleg legtöbb ilyen verset publikáló Rónay György műveit külön bibliográfia mutatja be.

A kötet végén a balatoni nyaralóhelyek szerint is katalogizálva olvashatjuk a verscímeket. Aligától Fenékpusztáig, Akarattától Keszthelyig és Hévízig. Ez az összeállítás különösen nagy jelentőségű helytörténeti szempontból. Rendkívül érdekes végigkísérni, hogy költőink mely balatoni nyaralóhelyekhez kötődtek, illetve mely települések a legnépszerűbbek, melyekről született a legtöbb alkotás. A nyaralóhelyek közül a déli parton kiemelkedik Balatonszárszó: József Attila tragikus halálának színhelye és egy nagy költő, Rónay György életén át tartó balatoni aziluma; az északi parton Tihany, ez az ősi magyar település, államiságunk egyik szimbóluma, egyben költőink, írónk kedvelt nyári tanyázó helye, a költő Illyés Gyula, az író Németh László és mások második otthona; Badacsony, Kisfaludy Sándor és a bor hazája és Szigliget, az alkotóház, mely pihentető menedék és lázas alkotások színhelye egyaránt volt.

A kötetből azt is megtudhatjuk, hogy Rónay György mellett, a Tabon született, Fonyódon és Bece-hegyen élt Takáts Gyula, a Tihanyban „tanyát ütött” Illyés Gyula és a Balaton mellett szívesen és sok helyen időző Szabó Lőrinc a XX. század legtöbb balatoni versét alkotó költői, egyben a balatoni líra legnagyobbjai is. Arról is képet kapunk, kik voltak a balatoni líra elindítói: Pálóczi Horvát Adám, Virág Benedek, Berzsenyi Dániel, Csokonai Vitéz Mihály, Dukai Takách Judit, Kis János, Kisfaludy Sándor és Károly, Garay János, Czuczor Gergely. És megtudhatjuk, kik azok a tehetséges fiatalok, akik ma továbbvizik a halhatatlan balatoni poézist: Tóth Krisztina, Szabó T. Anna, Karafiáth Orsolya, Rózsássy Barbara, Fenyvesi Orsolya, Térey János, Pallag Zoltán, Lanczok Gábor, Aldozi Krisztián, Lázár Balázs, Szálinger Balázs és mások.

A kötetet a szerzőnek a balatoni költészetéről szóló, izgalmas tanulmánya vezeti be, és külön tanulmány mutatja be Rónay György Szárszó-költészetét.

(Vasvári Zoltán: A hullámok lágy tánca. A magyar költészet balatoni verseinek bibliográfiája. Underground Kiadó, Budapest, 2012. 140 oldal. 2490 Ft. ISBN 978-963-08-3307-3)

Köszegi Viktória

H. SZABÓ LAJOS:

Malomsok évszázadai képeken

A könyv ajánlásában Barczáné Majsza Klára polgármester leírja, hogy dr. H. Szabó Lajos Bél Mátyás-díjas helytörténész, Malomsok szülőtte, már évtizedek óta azon munkálkodik, hogy szülőfalujában ne vesszenek el a tradíciók. Ezért kezdeményezte a Malomsoki Baráti Kör megalakítását, a Helytörténeti Gyűjtemény létrehozását és megírta a *Szülőföldünk, Malomsok* című könyvet, valamint hasonló címmel szerkesztette a helyi újságot. A fenti munka során a 80 éves H. Szabó Lajos rengeteg fényképet készített és gyűjtött össze, melynek megjelenítését *Malomsok évszázadai képeken* címmel az ez évi március 15-i ünnepségre időzítette. A polgármester köszönetet mondott mindazoknak, akik támogatásukkal és adójuk egy százalékával megteremtették az anyagi fedezetét a szép kivitelű album megjelenítésének.

Mezei Zsolt főkönyvtáros előszavában találjuk, hogy a kislétföldi tájon, Veszprém megye szélén lévő „hűség községét”, Malomsokot is nagyban befolyásolták külföldi

nösen a XX. század nagypolitikai eseményei. Gyakorlatilag eltöröltődött a hagyományos paraszti kultúra. Ha a most 60–80 éves generáció eltávozik, csak a hasonló helytörténeti könyvekből lehet felidézni a múlt emlékeit. Itt egy tősgyökeres malomsoki család tagja meséli el a maga sajátos, egyéni történetét, mely a szülőfaluhoz és a malomsoki emberekhez köti. Külön érdekességnek számítanak a borítóra került képek, így elől a falut átszelő Marcal folyóban ruhát mosó asszonyokat, hátul pedig a „kuszaszedő” asszonyokat láthatjuk a XX. század elején.

A *Malomsok központja és közigazgatása* fejezet az 1873-as Malomsok pecsétjével indítja a képek változatoságát, melyet az 1921-es Fő tér mára aktualizált részlete követ. Az *Egyházak és iskolák* fejezetet Reményik Sándor *Templom és iskola* című verse vezeti be, majd több kép mutatja a malomsoki evangélikus gyülekezet eseményeit és az Ómalomsokon lévő római katolikus templomot. Külön fejezetet szentel H. Szabó Lajos az *Iskolák, tanítók és tanárok* bemutatásának – 1914-től életrajzokkal és tablóképekkel színesítve. Hosszú azon tanuló névsora, akik Malomsokról indulva gazdag életpályát futottak be. A *Malomsoki ünnepeink* részben láthatjuk elsősorban az igényesen megszervezett március 15-i helyi ünnepségek, a Malomsoki Ósziróza Klub énekkara műsorainak, vagy a millenniumi emlékHzásoló képeit. Hosszú fejezet a *Katonaélet és háborúk időszaka*, melyben az I. és II. világháborúban elesett hősök és áldozatok emlékei mellett több képen ismerhetjük meg a malomsoki regrutákat és leventéket. A *Sportélet Malomsokon* leírásban megismerhetjük ifj. Tóth Gyula Zoltán testnevelő tanárt és a megyei bajnokságot nyert malomsoki labdarúgókat is. 1975-től tíz évig a malomsoki kézilabdás lányok a pápai járás elsői között szerepeltek, és megtudhatjuk, hogy a malomsoki iskolában sakkszakkör is működött 1993-tól.

A *Kulturális élet, népszokások, néphagyomány* részben képen láthatjuk 1924-ből az Emilháza-pusztai színjátszókat, akik a *Kocsmárosné* című darab szereplői voltak. A malomsoki színjátszókat 1940-ből örököltette meg a fénykép. Az Evangélikus Ifjúsági Egylet táncosait 1936-ban fényképezték le, míg a négy hegedűsből és egy nagybögösből álló malomsoki zenekarról a kép 1937-ben készült. Sok híres előadóról készültek felvételek, hasonlóan a falusi életre jellemző gazdálkodásról is. A Malomsoki Baráti Kör, az Ósziróza Nyugdíjas Klub tagjai és a tűzoltók is örömmel forgathatják H. Szabó Lajos legújabb, érdekes malomsoki képes albumát.

Bándi László

Az egeri főegyház.

Károlyi Mihályrajzi képe után, metsz. Berlin.

Meyer, Frank H. Zeit. 1844.

Az egeri lyceum.

Eger, részletek. Varsányi János fényképe után Rohm Alajos metszetei, XIX. század közepe (Magyar Nemzeti Múzeum Történelmi Képcsarnok)

A egri vár látképe. Ismeretlen mester metszete, XVII. század eleje
(Magyar Nemzeti Múzeum Történelmi Képcsarnok)

Díszórség az egri várban napjainkban. (Veres Gábor felvétele)